

SOTSIAALMINISTEERIUM

Toimetulekutoetuse võlu ja valu

Ulli Luide

11.12.2019

Toimetulekutoetuse taust

- Toimetulekutoetuse eesmärk on ajutiselt tagada hädas olevale inimesele minimaalsed vahendid esmavajaduste katmiseks.
- Suuremal osal Euroopa riikidest on paika pandud miinimumsissetuleku skeem ja üha enam, rõhutatakse selle kõrval **toetavate teenuste pakkumise olulisust**.
- Toimetulekutoetuse maksmisel tuleb hinnata inimest terviklikult, TTT on üks abimeede mitmete hulgas!
- Statistikale tuginedes saadakse toimetulekutoetust kõige sagedamini 12 järjestikkusel kuul (2533 korral*), seejärel 1-2 (vastavalt 2260 ja 1193) korral aastas.
- Suurimaks väljakutseks **pikaajaliste toimetulekutoetuse saajate mitmekülgne toetamine**.

Eesmärgipärane ja efektiivne toimetulekutoetuse süsteem

Kindel roll riigil ja poliitika kujundamisel:

- Analüüsida süsteemi toimivust ja vajadusel kohandada seda.
- Toetada KOV'e toimetulekutoetusega seonduvas (ministeerium, SKA).

Oluline roll KOV'il.

- Eesmärgipärane terviklik lähenemine juhtumitele.
- Toetavate meetmete välja töötamine ja pakkumine.
- Eluasemekulude piirmäärade kehtestamine ja kaasajastamine lähtudes piirkondlikest oludest.

2018.a jõustunud toimetulekutoetusega seotud muudatused

2018. aasta alguses jõustusid mitmed toimetulekutoetusega seotud muudatused, millest rõhku tahaks pöörata kahele:

- toimetulekutoetuse saajate töötamise soodustamine;
- toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkuse suurendamine.

Töötamise soodustamine

Toimetulekutoetuse arvestamisel ei arvata sissetulekute hulka:

1. lapsetoetust saavate **kooliõpilaste teenitud töötasu**;
2. taotlejate puhul, kes on vähemalt 2 järjestikuse kuu jooksul saanud toimetulekutoetust ilma teist tulu arvestamata, ja kes hakkavad saama teist tulu, ei arvata teise tulu saama hakkamisele vahetult järgnevatel kuudel sissetulekute hulka:
 - 2 kuu jooksul 100% teisest sissetulekust ja
 - seejärel 4 kuu jooksul 50% teenitud teisest sissetulekust.

Tõiseks sissetulekuks loetakse tasu, mis on saadud töö- või teenistussuhtes, võlaõigusliku teenuse osutamise lepingu alusel ja samuti füüsilisest isikust ettevõtja saadud tulu.

Erandit on võimalik kasutada 1 kord 24 kuu jooksul.

Toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkus I

Võimalus taotleda toimetulekutoetust kogu kuu vältel peaks toetama nii abivajajat kui ka sotsiaaltöötajat.

KOV-il on võimalus peredele, kes on vähemalt viimase 6 järjestikuse kuu jooksul toimetulekutoetust saanud, katta toimetulekutoetuse vahenditest põhjendatud juhtudel ühekordseid vältimatuid eluasemekulusid ühe toimetulekupiiri ulatuses kalendriaastas pere kohta (võib katta ka osadena).

KOV-il on võimalik mitte arvata pere sissetulekute hulka:

- õppimist ja töötamist soodustavaid stipendiume ja toetusi;
- konkreetse kulu või kahju katmiseks saadud hüvitisi;
- lähedastelt toimetuleku parandamiseks saadud rahalisi toetusi ja kingitusi kuni poole toimetulekupiiri ulatuses pere kohta kuus

Toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkus II - kaalutusotsused

Eesmärgiks oli suurendada KOV otsustusõigust nende toetuse saajate osas, kes ei ole motiveeritud koostööks, ei tee ise pingutusi oma olukorra parandamiseks või kelle esmavajadused saaks katta muul viisil.

Kui toimetulekutoetuse saajal hakkab paremini minema (asub tööle või õpib paremini toime tulema), on see ka KOV-ile kasulik, sest väheneb inimese abivajadus ja sõltuvus KOV-ist ning suureneb tema võimalus ja võimekus panustada ühiskonnaellu (sh ka KOV eelarvesse).

Toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkus III - kaalutusotsused

KOV võib jätta toimetulekutoetuse määramata või vähendada toimetulekutoetuse summat, kui toetuse taotleja või toetust taotleva perekonna liige on töövõimeline tööealine isik, kes:

- ei tööta ega õpi täiskoormusega ega viibi akadeemilisel puhkusel;
- ei tööta ega ole Eesti Töötukassas töötu või tööotsijana registreeritud;
- ei tööta ja on Eesti Töötukassas töötuna registreeritud, kuid on mõjuva põhjuseta jätnud individuaalse tööotsimiskava täitmata või keeldunud pakutud sobivast tööst;
- ei tööta ja on ilma mõjuva põhjuseta keeldunud kohaliku omavalitsuse üksuse pakutud sobivast tööst;
- ei tööta ja on ilma mõjuva põhjuseta keeldunud kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatavast iseseisvat toimetulekut soodustavast sotsiaalteenusest;

Toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkus IV - kaalutusotsused

- toimetulekutoetuse taotlejal või temaga koos elaval ülalpidamist saama õigustatud lapsel või muul abi vajaval alanejal või ülenejal sugulasel, on **õigus elatist saada**, kuid taotleja keeldub elatise saamise kohta dokumenti esitamast või elatist sisse nõudmast;
- kohaliku omavalitsuse üksus leiab, et toimetulekutoetuse taotleja või tema perekonna kasutuses või **omandis olev vara, selle üürimine, rentimine või müümine tagab nende toimetulekuks piisavad elatusvahendid**;
- toetuse taotleja või toetust taotleva perekonna liige **ei ole kohaliku omavalitsuse üksuse hinnangul muul viisil püüdnud enda ja oma perekonna materiaalsel olukorda parandada**.

Tegemist on KOV-i kaalutusotsusega, mille efektiivseks kasutamiseks tuleks praktika KOV üleselt kokku leppida!

01.06.2018 Riigikohtu lahend

RK tegi lahendi nr 3-16-1759, mis käsitles ennekõike kinnistu sundvõõrandamist ja sellega seonduvaid laekumisi.

RK jõudis otsuseni, et vara sündmüügist laekunud sissetulekuid, mis on läinud KT-de ja võla sissenõudja nõuete rahuldamiseks, ei saa pidada inimese sissetulekuks.

Ühtlasi toodi lahendis välja, et kinnistu müügi puhul saab sissetulekuna käsitleda vaid tulu, mis on müügist saadud (lõpphind–alghind). Ülejäänut saab käsitleda inimese varana (SHS § 134 lg 4 p 7).

Ühtlasi jõudis RK seisukohani, et **netosissetulekuks saab pidada raha, mida inimene realselt kasutada saab** ja seega ei ole täitemenetluses ära võetavad summad käsitletavad netosissetulekuna!

Nõustume, et varasem praktika on olnud teistsugune, kuid nüüd tuleb lähtuda RK tõlgendusest!

Kuidas edasi?

Alates RK lahendist ei ole vahet, kas KT on raha arestinud otse SKA, TK, tööandja kaudu või on see ära võetud arveldusarvelt – see ei ole käsitletav sissetulekuna ja selle võrra saab inimene rohkem toetust.

Täna ei ole võimalik täitemenetlusinfot kuidagi mugavalt infotehnoloogilise lahenduse kaudu sotsiaaltöötajal saada (ei kajastu EMTA-s ega mujal).

Seda, mis summa on KT konkreetselt kinni pidanud, tuleb tõendada inimesel endal (panga väljavõte/palgaleht, tõend SKA-st vms).

Täna on parimaks lahenduseks see, et täitemenetlusvõlgnevustega inimesed suunatakse võlanõustamisteenusele, kus aidatakse inimesel aru saada tema kohustustest, võlgnevustest, veendutakse, et KT on teinud kinnipidamised õiguspäraselt lubatud suuruses ja arestitavate sissetulekute arvelt (TMS § 131-132 tuginedes), õpetatakse tulevikus paremini toime tulema jne.

Natuke täitemenetlustest...

TMS-i raames enam või alusetult võetu kantakse võlgnikule tagasi tema avalduse alusel paari päeva jooksul juhul, kui pole möödunud 10 tööpäeva, mille järel kannab KT raha sissenõudjale edasi.

Seda tagasikannet ei saa pidada sissetulekuks. Samas tuleb teisi KT-sid teavitada, et inimesele on laekumas KT poolt alusetult ära võetud summa ja et see pole sissetulek.

Täitedokumendid ja seega ülevaate oma võlgnevustest saab võlgnik avalduse alusel (digitaalselt allkirjastatult või kohale ilmudes) operatiivselt kätte.

Kui inimene ise teeb ebasoodsa kokkuleppe KT-ga (lubab kogu sissetuleku ära võtta võlgnevuste katteks), tuleb inimesele selgitada, et KT-le vabatahtlikult enammakstud osa toimetulekutoetuse raames ei kaeta ja kui inimene ise otsustab jätta end piisavate elatusvahenditeta, on see tema valik.

Mida kogu selle teadmisega ette võtta?

Soovitused:

- Hinnata inimese ja tema pere tervikvaadet!
- Vaadata otsa oma piirkonna toimetulekutoetuse numbritele.
- Milliseid toetavaid teenuseid juba pakute ja millest on puudu?
- Sõpruskohtumised teiste KOV-idega praktikate vahetamiseks.
- Vajadusel küsida nõu – SKA KOV nõustamisüksus!

Minu poolt aitäh!

Küsimusi?

ulli.luide@sm.ee

Toimetulekutoetuse järelevalve

Inna Tamm

Sotsiaalkindlustusamet

Järelevalve algus seoses TTT-ga

2018 alustas SKA KVO järelevalve süsteemi ja kontrollmehhanismi väljatöötamist riigieelarvest finantseeritavate KOV kaudu makstavate sotsiaaltoetuste üle.

- Oli vaja metoodikat, mis arvestaks:
 - TTT-ga seotud uute regulatsioonidega
 - haldusreformist tingitud muutustega
- Aitaks ühtlustada varasema järelevalvete praktikaid
- Leida võimalused vaid STAR-i põhiseks järelevalveks

KVO tugi järelevalves:

- KOV nõustamine, kompetentsi tõstmine
- TTT vahendite sihipärane kasutamine
- süstemaatiliste vigade vältimine TTT määramisel ja maksmisel

SKA üldine järelevalve protsess

Järelevalve teostamine sõltuvalt eesmärgist:

➤ Preventatiivne, plaaniline järelevalve

Preventatiivse järelevalve teates on kirjas aeg (ajavahemik), millal toimub paikvaatlus, mille raames vesteldakse töötajatega, juhtkonnaga, koostööpartneritega.

Vestlusel räägitakse sellest, kuidas teenust osutatakse (toetust makstakse), vajadusel vaadeldakse dokumente, mida ette ei teatud küsida, tutvutakse toimikutega, võimalusel antakse tagasisidet eelanalüüsiks saadetud dokumentide.

2018-2019 teostatud toimetulekutoetuse määramise ja maksmisega seotud järelevalve oli valdavalt plaanitud kompleksjärelevalve osa.

➤ Juhtumipõhine järelevalve

Kodaniku pöördumine (kiri, teade, kaebus, infopäring) on sisendiks - selgitatakse konkreetse juhtumiga seotud asjaolud, tutvutakse dokumentatsiooniga, osapoolte selgitustega. Seejärel toimub pöörduja suunamine teenuseosutaja juurde, eelnevalt abistades seadusest tulenevate §-de mõistmisel.

KOV puhul juhtumipõhist järelevalvet ei tee, pigem otsime süsteemseid häireid.

2019 näiteid, kus kodaniku kiri on sisendiks:

- §

132 lg (1¹) isiku tegelikuks elukoha tõlgendamise küsimus, sellega seotud dokumentatsioon

- Pere koosseisu määramine

- Sissetulekute ja eluasemekulude arvestamine, kahtlus, et toetust on määratud valesti, kaalutusotsust ei kasutatud

Järelevalve eesmärgid järgmisel aastal seoses TTT-ga

Eesmärk:

Järelevalve efektiivsemaks muutmine

Abiks on:

Välja töötatud riskimudel analüüsimaks statistilisi andmeid vigu tuvastavate indikaatorite kaudu

Täna kuulamast!

Inna Tamm

Inna.tamm@sotsiaalkindustusamet.ee